

Słownik filozoficzny: epikureizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Laertios Diogenes, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1988.
- Epiktet, *Diatryby*, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1961.
- Cynceron, *Najwyższe dobro i zło*, tłum. W. Kornatowski, Warszawa 1960.

Słownik filozoficzny: epikureizm

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czy zgadzasz się, że polityka burzy nasz spokój ducha? Czy żyjąc z dala od polityki, nie byłoby nam łatwiej uniknąć duchowych cierpień? Na takim stanowisku stał Epikur, postulując „życie w ukryciu” jako sposób na osiągnięcie przyjemności – co było, według niego, sensem ludzkiej egzystencji. Sprzeciwiał się tym samym myśli Arystotelesa, który uważał, że człowiek jest zwierzęciem politycznym. Epikurejczycy, mówiąc o przyjemności, rozumieli ją raczej jako doznanie duchowe. Nie chodziło tu o zaspokojenie zmysłowe, lecz o unikanie bólu i poczucia braku. Spokój ducha znajdował się na szczycie stworzonego przez Epikura rankingu przyjemności.

Twoje cele

- Poznasz założenia epikureizmu.
- Scharakteryzujesz trzy zasadnicze części epikureizmu: kanonikę, fizykę i etykę.
- Przeanalizujesz wpływ przemian politycznych epoki helleńskiej na powstanie epikureizmu.

Przeczytaj

Definicja: Epikureizm

kierunek filozoficzny okresu **hellenizmu**, założony przez Epikura (342-271 p.n.e.), jego centrum stanowiła szkoła założona po roku 307/306 p.n.e. w Atenach, zwana od miejsca usytuowania Ogrodem (Epikur przeznaczył na swą szkołę dom z ogrodem warzywnym na przedmieściach Aten; działała do II połowy I w. p.n.e.); przeciwstawiając się zdecydowanie założeniom **platonizmu**, epikurejczycy odrzucali istnienie rzeczywistości **noetycznej** (idee), uznając za realne jedynie to, co poznawalne zmysłowo. Decydującą rolę przypisywali etyce, w której najważniejszą wskazówką słuszności postępowania uczynili przyjemność statyczną, której istotą jest nie dążenie do takich potrzeb, jak np. wesołość, spożywanie wykwintnych potraw, lecz osiągnięcie stanu braku cierpienia i związanego z tym braku potrzeb. Stali na stanowisku odrzucającym Arystotelesowskie ujęcie człowieka jako **zoon politikon** – zaowocowało to negatywnym podejściem do problematyki społeczno-politycznej, przypisującym wartość pozytywną wyłącznie temu, co jednostkowe. Najogólniejszą formułą streszczającą założenia epikureizmu jest określenie *lathe biosas* – „żyj w ukryciu”.

Tło historyczne

Koncepcje epikurejskie, tak jak w przypadku wszystkich nurtów hellenistycznych, przekraczają wprawdzie swymi tezami kontekst historyczny, w którym powstawały, z drugiej jednak strony kontekst ten zdaje się odgrywać niemałą rolę w samym procesie ich formowania.

Nie ma bowiem wątpliwości, że wydarzenia polityczno-społeczne przełomu IV i III w. mają wpływ na zasadnicze odrzucenie doniosłości życia w ramach polis. Takie wydarzenia, jak zanik klasycznej formy państw-miast i zastąpienie ich dużymi terytorialnie i monarchicznymi ustrojowo formami państwowymi spowodowały zanik klasycznie greckiej instytucji obywatelstwa. Życie jednostki przestało być już w tak ewidentny sposób uzależnione od problematyki politycznej i to w sposób zwrotny: sama polityka wywierała mniejszy wpływ na konkretnego Greka, a zarazem

możliwość wpływu na kreowanie stosunków i działań politycznych przez jednostkę została w ogromny sposób zredukowana.

Popiersie Epikura w Luwrze.

Źródło: Eric Gaba, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

Nowa sytuacja wymagała zatem poszukiwania nowych rozwiązań. Część nurtów próbowała stworzyć ogólną formułę, która w sposób raczej pozytywny odzwierciedlałaby wspomniane przeobrażenia ([stoicyzm](#), [cynizm](#)). Epikureizm natomiast wybrał odmienną drogę, dając odpowiedź na problematykę polityczną w formie zdecydowanie negatywnej.

Doktryna

Twórcą i zarazem najważniejszym przedstawicielem epikureizmu jest Epikur (342-271 p.n.e.). Podzielił on filozofię na trzy zasadnicze części: [kanonikę](#), fizykę i etykę. Stanowią one nierozdzielalną całość.

1

Kanonika

Kanonika jest pewnego rodzaju wstępem do całej doktryny. Najistotniejszym jej przedmiotem są rozważania o kryterium. Istnieją trzy kryteria prawdy: wrażenie zmysłowe (*he aisthesis*), pojęcie (*he prolepsis*) oraz czucie, doznanie (*he pathē*). Wrażenia zmysłowe są niezależne od rozumu, nic nie jest w stanie ich obalić. Każda myśl wywodzi się z wrażeń zmysłowych, wpływ rozumu na ich kształtowanie jest niewielki. Pojęcie z kolei jest myślowym uchwyceniem rzeczywistości poznawanej za pomocą wrażeń zmysłowych. Epikurejczycy wyróżnili dwa rodzaje doznań, przysługujące wszystkim istotom żywym: przyjemność (*he hedone*) i ból (*he algedon*). Wspólną cechą przysługującą wrażeniom zmysłowym i doznaniom, będącą gwarantem ich prawdziwości, jest jasność, wyrazistość (*he enargeia*).

2

Fizyka

Fundamenty fizyki epikurejskiej są zasadniczo analogiczne do problemów klasycznie ujmowanych jako ontologiczne. Rzeczywistość wyznaczona jest przez dwa czynniki: ciała (*ta somata*) i próżnię (*to kenon*). Istnienie ciał jest potwierdzone bezpośrednio, przez wrażenia zmysłowe; istnienie próżni zaś w sposób pośredni, mianowicie, wnioskując z ruchu ciał, który to ruch jest poznawalny zmysłowo [gdyby próżni, czyli przestrzeni (*he chora*) wolnej od ciał, nie było, to te ostatnie nie mogłyby się poruszać]. Poza tymi dwoma czynnikami nic innego nie da się pomyśleć. Rzeczywistość ujęta jako całość (*to pan*) jest nieskończona (*apeiron*) i nieograniczona (*peperasmemon*).

3

Etyka

Fundamentem etyki epikurejskiej są rozważania dotyczące, analogicznie do myślicieli stoickich, „pierwszego popędu” (*he prote horme*). Według Epikura, każda istota żywa z mocy swej natury dąży do przyjemności, rozkoszy, uznając ją za dobro, unika zaś wszelkiego cierpienia, dostrzegając w nim zło. Celem ludzkiego życia jest zatem przyjemność (*he hedone*). Epikureizm nie stoi jednak na tym samym stanowisku co cyrenaicy. O ile bowiem cyrenaicy za przyjemność uznawali jedynie „przyjemność związaną z ruchem” (*he en kinesei hedone*), czyli dążenie do aktywnego zaspokajania potrzeb, o tyle Epikur zwracał szczególną uwagę na przyjemność statyczną (*he katastematike hedone*). Dodatkowo, także w przeciwieństwie do cyrenaików, epikureizm uznaje za gorsze cierpienia duchowe od cielesnych. W konsekwencji więc wyżej ceni przyjemności duchowe niż cielesne. Najwyższą zatem przyjemnością jest osiągnięcie spokoju ducha, obojętności (*he ataraksja*). Czynnikiem mogącym utrudnić osiągnięcie stanu pożądanego są cierpienia i śmierć. Jednakże człowiek posługujący się rozumem jest w stanie sobie z nimi poradzić dzięki zrozumieniu ich istoty. Jeśli bowiem cierpienie jest długie, to z reguły nie jest mocne. Jeśli zaś jest mocne, to na ogół nie trwa długo, prowadzi bowiem z reguły do śmierci. Śmierć z kolei jest stanem nie dotyczącym nas, żyjących: gdy jesteśmy my, nie ma śmierci; gdy jest śmierć, nie ma już nas. Nie można przecież lękać się tego, czego nigdy się nie spotka.

4

Polityka

Wnioski polityczne z tego wyprowadzone są konsekwentne. Człowiek jest jednostką, której celem jest życie w spokoju ducha. Osiągnięcie tego celu jest, według Epikura, możliwe poza politycznością. Wprawdzie, jak stwierdza, możliwym jest zapewnienie sobie pewnego bezpieczeństwa za pomocą środków politycznych, jednakże najpewniejszą metodą jest trzymanie się z dala od życia politycznego, czy, jak sam to ujmuje, „z dala od pospólstwa (*hoi polloi*)”. Najważniejszą formułą epikureizmu, będącą syntetycznym przedstawieniem jego wniosków, jest zdanie „żyj w ukryciu” (*lathe biosas*). Zanegowana zostaje zasada życia politycznego, rozumiana jako naturalna skłonność człowieka. Prawo i sprawiedliwość są jedynie pewną ludzką konwencją,

sztucznym tworem, który ma cel wyłącznie użyteczny. Zadaniem państwa jest chronić wspomnianą powyżej konwencję.

Pieter Brueghel Starszy, *Walka karnawału z postem*, 1559 r.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

[[Ciceron

Najwyższe dobro i zło

Wszelkie żywe stworzenie, gdy tylko przyjdzie na świat, od razu szuka rozkoszy i cieszy się nią jako dobrem najwyższym, cierpienie zaś odrzuca jako największe zło i – o ile może – stara się je odrzucić od siebie; a czyni to wszystko nie znając jeszcze zepsucia, kierując się natomiast bezbłędnymi i zdrowymi osądami samej natury. Utrzymuje więc [Epikur], że nie potrzeba ani rozumować, ani rozprawiać o tym, dlaczego rozkoszy należy pragnąć, a bólu unikać. Jego zdaniem, samo nasze zmysłowe odczucie upewnia nas, że ogień jest gorący, śnieg biały, a miód słodki. Nie trzeba tego uzasadniać przy pomocy wyszukanych dowodów, wystarczy tylko sobie uświadomić.

Źródło: Ciceron, *Najwyższe dobro i zło*, tłum. W. Kornatowski, Warszawa 1960.

[[Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

To zaś, co niektórzy epikurejczycy twierdzą, że pierwszy popęd istot żywych parł je ku rozkoszy, jest – jak się zdaje – błędne. Stoicy bowiem twierdzą, że rozkosz (*he hedone*), o ile rzeczywiście istnieje, jest elementem dodanym później, kiedy natura sama w sobie szukając tego, co wspiera jej ustrój, uzyskała to.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1988.

Przedstawiciele

Do najważniejszych przedstawicieli zaliczyć należy jego następców w kierowaniu szkołą: Hermarchosa z Mityleny, Polistratosa, Hippoklidesa, Dionizjosa, Bazylidesa, Protarchosa z Bargylia, Apollodorosa, Zenona z Sydonu, Fajdrosa i Patrona.

Nawiązania

Największy wpływ epikureizmu przypadnie jednak na I w. p.n.e. w Rzymie, do czego przyczynił się w ogromnej mierze sławny poeta Tytus Lukrecjusz Karus (ok. 96-55 p.n.e.) swym poematem *De rerum natura*. Koncepcje epikureizmu, w przeciwieństwie do np. stoicyzmu, nie ulegały zmianom i można przyjąć, że forma, w której nurt został stworzony przez Epikura, przetrwała w sposób niezmienny przez stulecia.

Oponenci

Nauka Epikura spotkała się z silną i liczebnie znaczną opozycją. Do jego przeciwników należeli neoplatonicy, sceptycy. Jednak najważniejszymi krytykami Epikura i jego nauki byli stoicy. Krytykowali oni epikurejską koncepcję „pierwszego popędu”, uznając, że to, co zostało dodane jako instrument pomocniczy (przyjemność) dla właściwego rozpoznania tego, co potrzebne jest rzeczywistości, ich zdaniem, „pierwszemu popędowi” (czyli zachowaniu siebie, stoicyzm), wzięli za sam „pierwszy popęd”. Krytykowali także zasadę „żyj w ukryciu” i związane z tym odrzucenie „naturalnych więzi społecznych między istotami rozumnymi”.

Słownik

apeiron

(gr. [to, co jest] nieograniczone, bezgraniczne, nieskończone lub nieokreślone) pojęcie wprowadzone przez Anaksymandra na określenie nieskończonej, nieokreślonej, pozbawionej jakości i będącej w wiecznym ruchu materii

aponia

(gr. lenistwo, bezbolesność) spokój duszy i umysłu, pogoda ducha

ataraksja

(gr. *ataraksía* – obojętność, spokój) postawa niewzruszoności, równowagi i spokoju ducha, ideał spokoju wewnętrznego człowieka; jedna z cech mędrca według filozofów hellenistycznych: dla Epikura stanowiła przyjemność wyrażającą się spokojem i brakiem trosk; według stoików – umiejętność opanowania i uniezależnienia się od wszelkich niepomysłnych okoliczności; postawa praktykowana przez sceptyków na skutek niemożności osiągnięcia prawdziwej wiedzy i powstrzymywania się od wydawania sądów

cynicy

(gr. *kynikos* – psi) szkoła filozoficzna koncentrująca się prawie wyłącznie na etyce; dla cyników wszystko inne było obojętne – łącznie z szeroko rozumianą wiedzą; cynicy pogardzali ogólnie przyjętymi zwyczajami, chlubil się brakiem jakichkolwiek potrzeb

i uważali życie psa za symbol życia zgodnego z naturą i nieuznawania żadnych konwencji społecznych

cyrenaicy

(gr. *kyrenaikos* – cyrenejski, od nazwy miasta) szkoła filozoficzna z IV–III w. p.n.e. założona przez Arystypa z Cyreny, skupiona na problematyce etycznej; cyrenaicy głosili hedonizm, który w skrajnej postaci uznaje przyjemność za jedyne dobre, a przykrość – za jedyne zło

hellenizm

okres dziejów kultury śródziemnomorskiej, datowany mniej więcej na lata 323 p.n.e.–30 n.e.; odrębność hellenizmu wyznaczył upadek imperium aleksandryjskiego oraz klasycznej kultury greckiej wraz z jej społeczną formą – polis, a także pojawienie się nowych ośrodków i nurtów w filozofii oraz religii na gruncie zmieszania się wpływów greckich oraz wielu kultur lokalnych

kanonika

nauka opracowująca kryterium prawdy

noeza

(gr. *noesis* – idea) w platonizmie: czysta myśl, dzięki której człowiek poznaje świat idei

platonizm

filozofia Platona charakteryzująca się przekonaniem, że prawdziwym i rzeczywistym bytem jest tylko byt idealny

przyjemność katastematyczna

(gr. *katasteme* – bezruch, statyczność) oznacza przyjemność wynikającą ze spokoju ducha; nazwa wskazuje, że duch znajduje się tu albo w stanie niezachwianego spoczynku, z którego nic nie jest go w stanie wytrącić, lub jest w stanie jednostajnego, niezmaconego ruchu, z którego nie wybija go żaden zamęt

roztropność

mądrość praktyczna, jest najwyższym dobrem, źródłem wszelkich cnót i jedyną gwarancją szczęśliwego życia

stoicyzm

jeden z trzech głównych nurtów filozofii okresu hellenistycznego, zainicjowany przez Zenona z Kitium; system filozoficzny głoszący atomizm i zasadę niewzruszoności – nieodczuwania żadnych emocji, życie zdystansowane do spraw bieżących i wyobcowane; Zenon z racji tego, iż nie był Ateńczykiem, nie mógł nabyć w mieście budynków do stworzenia własnej szkoły; nazwa pochodzi od greckiego określenia „brama malowana” (gr. *he stoa he poikile*), gdyż wykładał w bramie prowadzącej do miasta

zoon politikon

(łac. *animal sociale* – zwierzę polityczne) inaczej istota społeczna; Arystotelesowska definicja człowieka jako istoty z natury zdolnej do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym państwa

Audiobook

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/Pmd1uIC5G>

Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Gdy przeto twierdzimy, że przyjemność jest naszym celem najwyższym, to bynajmniej nie mamy na myśli przyjemności płynącej z rozpusty ani przyjemności zmysłowych, jak twierdzą ci, którzy nie znają naszej nauki albo się z nią nie zgadzają, czy wreszcie źle ją interpretują. Przyjemność, którą mamy na myśli, charakteryzuje nieobecność cierpień fizycznych i brak niepokojów duszy. Nie pijatyki i hulanki, nie obcowanie z pięknymi chłopcami i kobietami; nie ryby i inne smakołyki, jakich dostarcza zbyt kowny stół, czynią życie przyjemnym, ale trzeźwy rozum, dociekający przyczyn wszelkiego wyboru i unikania, odrzucający czcze domysły, owo źródło największych utrapień duszy. Z tego wszystkiego mądrość jest początkiem wszelkiego dobra i dobrem najwyższym, a wskutek tego jest cenniejsza nawet od filozofii, jako źródło wszystkich innych cnót.

(...)

Ból cielesny nie trwa bez przerwy; ból ostry trwa krótko, a taki, który za ledwie przewyższa rozkosz cielesną, nie utrzymuje się przez wiele dni. Co się zaś tyczy chorób przewlekłych, to dostarczają one ciału więcej przyjemności niż przykrości.

(...)

Głupcem jest atoli ten, kto mówi, że lękamy się śmierci nie dlatego, że sprawia nam ból, gdy nadejdzie, lecz że trapi nas jej oczekiwanie. Bo zaiste, jeśli jakaś rzecz nie mąci nam spokoju swoją obecnością, to niepokój wywołany jej oczekiwaniem jest zupełnie bezpodstawny. A zatem śmierć, najstraszniejsze z nieszczęść, wcale nas nie dotyczy, bo gdy my istniejemy, śmierć jest nieobecna, a gdy tylko śmierć się pojawi, wtedy nas już nie ma. Wobec tego śmierć nie ma żadnego związku ani z żywymi, ani z umarłymi; tamtych nie dotyczy, a ci już nie istnieją.

(...)

Aczkolwiek można do pewnego stopnia zapewnić sobie bezpieczeństwo wobec ludzi przy pomocy takich środków, jak siła i bogactwo, to jednak najpewniejsze bezpieczeństwo gwarantuje życie spokojne, z dala od pospólstwa.

(...)

Prawo naturalne jest tylko korzystną umową zawartą w tym celu, aby sobie wzajemnie nie szkodzić. (...) nigdy nie istniała sprawiedliwość sama w sobie; sprawiedliwość jest raczej umową zawartą między społecznościami w dowolnym miejscu po to, aby nie wyrządzać, ani nie doznawać szkody. (...) ogólnie biorąc, sprawiedliwość jest jednakowa dla wszystkich, jeśli się założy, iż przynosi korzyść we wzajemnych stosunkach; jednakże w zastosowaniu do poszczególnych krajów i różnych warunków ta sama rzecz nie przedstawia się wszystkim jako sprawiedliwa. Wśród przepisów ogłoszonych przez prawo za słuszne te, które zostały uznane za pożyteczne we wzajemnych stosunkach, uzyskały tym samym miano sprawiedliwych, niezależnie od tego, czy są sprawiedliwe dla wszystkich, czy nie. W wypadku gdyby ktoś ustanowił prawo, które by nie było pożyteczne dla społeczności, prawo takie nie mogłoby być uznane za sprawiedliwe. A gdyby nawet związana z prawem pożyteczność zmieniła się, ale przez pewien okres czasu była jednak zgodna z pojęciem ustalonym przez to prawo, byłaby mimo to sprawiedliwa w tym okresie czasu dla tych wszystkich, którzy nie daliby się zbałamucić pustymi słowami, lecz uwagę swą koncentrowaliby na samych faktach.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1988.

Polecenie 1

Wyjaśnij, jak Epikur rozumiał przyjemność. Czy zgadzasz się z filozofem? Przygotuj kilka argumentów na potwierdzenie twojej odpowiedzi.

Polecenie 2

Na podstawie audiobooka odpowiedz na pytanie, czym jest prawo naturalne. Jaką rolę autor przypisuje sprawiedliwości?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Czym był dla epikurejczyków „pierwszy popęd”?

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Co, według ciebie, oznacza zdanie „żyj w ukryciu”? Uzasadnij swoje stanowisko.

Ćwiczenie 8

Zaznacz poprawne odpowiedzi.

Praca domowa

Ćwiczenie 9

Napisz esej na temat: *Epikurejski spokój jednostki a odpowiedzialność za społeczeństwo.*

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: epikureizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IX. Epikureizm i stoicyzm jako dwa paradygmaty etyki. Uczeń:

- 1) porównuje epikurejski hedonizm i stoicki perfekcjonizm jako załączki (odpowiednio) konsekwencjalizmu i deontologizmu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- pozna założenia epikureizmu;
- scharakteryzuje trzy zasadnicze części epikureizmu: kanonikę, fizykę i etykę;
- przeanalizuje wpływ przemian politycznych epoki helleńskiej na powstanie epikureizmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- esej filozoficzny;
- quiz.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Jakie było tło historyczne dla powstania epikureizmu?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** W zależności od stanu przygotowania uczniów do lekcji nauczyciel prosi o indywidualne, ciche zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” lub od razu przechodzi do podziału uczniów na kilka grup, które na podstawie e-materiału układają pytania do quizu dla innych grup. Następnie nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami z aktywności.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Odczytanie polecenia do multimedium: *Wyjaśnij, jak Epikur rozumiał*

przyjemność. Czy zgadzasz się z filozofem? Przygotuj kilka argumentów na potwierdzenie twojej odpowiedzi. Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.

3. Nauczyciel pyta uczniów, czym – według Epikura – jest prawo naturalne. Jaką rolę przypisuje on sprawiedliwości?
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej na temat: *Epikurejski spokój jednostki a odpowiedzialność za społeczeństwo.*

Materiały pomocnicze:

- Henel Ł., *Lekcja filozofii. Od Sokratesa do Heideggera...*, Kraków 2009.
- Krokiewicz A., *Zarys filozofii greckiej*, Warszawa 2000.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.